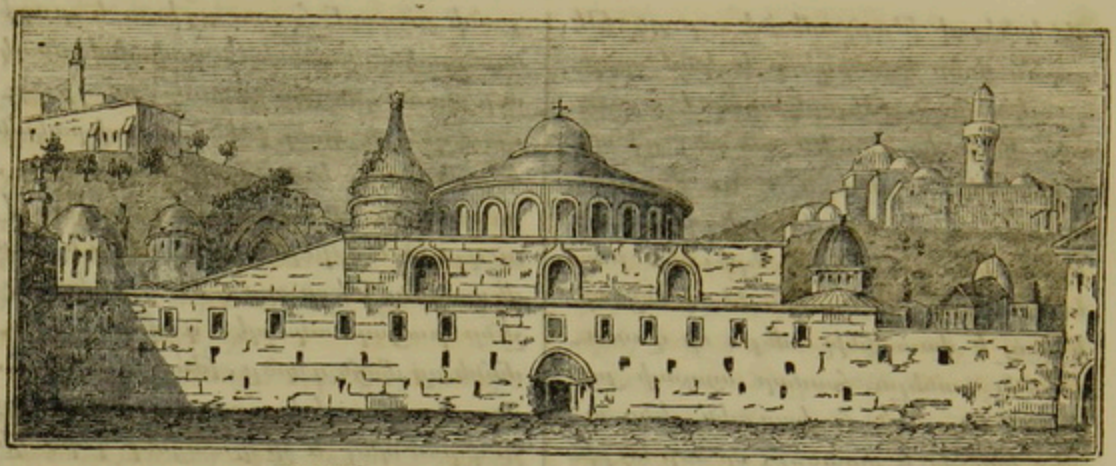

ԱՐՕՏ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 10·

ԱՄՍԱԳԻՐ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31
1874·

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՄԱՆ
ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԵԱՆ(*)

Մի գործ իսկապէս այն արժէքն ունի, ինչ արժէք որ ունի գործողի դիտաւորութիւնն. կամ աւելի պարզ ասել, գործողի դիտաւորութիւնն գործոյ արժանաւորութեան ճշմարիտ չափն է։ Սոյն ճշմարտութիւնն չը ճանաչել, կը նշանակէ կործանել բոլանդակ բարոյականութիւնն և նաեւ ուրանալ բարոյականութեան սկզբունքներ։ Ամեն մարդ գիտէ, որ այս այսպէս է. բայց ամեն մարդիկ դարձեալ կը մոռանան սոյն ճշմարտութիւնն։ Եւ միթէ այսչափ միայն. աւա՜ղ, երբ կ'ուզեն մարդիկ մի բարի գործոյ արժանաւորութիւնն նուազեցնել, այն ժամանակ միայն գործողի դիտաւորութիւնն ձեռք կ'առնուն. այն ժամանակ միայն ամեն ճիգ կը թափեն, կը կրկտեն, կը խծբծեն մարդոյ դիտաւորութիւնն և գործն անիրաւ հանելու համար միայն կը պահպանեն այս կանոնն։ Զարամտութիւնն, երբ կը տեսնէ թէ մի մարդոյ համբաւն կը ծաղկի իւր գործքերու վերայ իբրեւ մի հաստաբուն ծառի վերայ, իսկոյն կը սազակի իբրեւ որդն մինչեւ նորա փարուց բարուց արմատներն, որպէս

(*) Հարուածակութիւն և վերջ. տես թիւ 9։

digitised by A.R.A.R.@

զի կրծերով Թարչամեցնէ. բայց Թէ գործն փոքր է արդեօք և կամ պարզապէս միայն Թերակատա՞ր է, ահա այս միայն կը գտնէն առանց դիտաւորութիւնն քննելու: Եւ մեք, որ լաւ հասկցած ենք Թէ՝ մի գործ առ երեսս կարելի է բարի երևիլ, բայց եթէ մինչև սկզբունքն Թափանցենք, կարող է փոքր լինիլ. մեք, որ վատութիւնն գտնելու համար այսչափ յաջողակ ենք, ընդհակառակն չենք ուզեր խորհիլ և մտածել, որ մեր աչքին երևցած Թերի կամ անօգուտ գործն կարող է ունենալ խիստ լաւ սկզբունք: Բայց այն բարի սկզբունքն գտնելու համար մեք միշտ անփոյթ ենք և անտարբեր: Ի՞նչ է արդեօք սորա պատճառն. արդեօք այն է, որ շատ անգամ առակս կը խօսի Թէ՝ մարդս միայն հակամէտ է առ չարն, քան առ բարին: Այո, ողջամիտ և անմարդի առած: Սակայն եթէ միայն տասն ճըշմարիտ լինի այս առածն, միայն տասն անգամ պէտք է աշխատիլ սուտ հանել զայն և այն ժամանակ միայն հաւատալ գործոյ գէշութեանն կամ վատութեանն, երբ յայտնի և անհերքելի ապացոյցներ կան: Ինչո՞ւ համար արդեօք հետամուտ չենք լինիր և չենք փութար գտնել բարին, որ կարող է չարութեան մէջ գտնուիլ: Ինչո՞ւ համար բարին այնպիսի հետաքրքրութեամբ չենք գտներ, ինչպէս կ՚որոնենք չարն: Ինչո՞ւ համար մանաւանդ մեր Փրկչի Թշուառ աշակերտին նման ամենէն առաջ և միմիայն կը տեսնենք գործոյ արտաքին կողմն և բարի դիտաւորութեան հետ խառնուած սխալմունքըն: Ինչո՞ւ համար փոխանակ այսպէս անելու, նախ և առաջ մեր աչքերն չենք յառեր բարի նպատակին վերայ, որ նոյնպէս յայտնի կ՚երևի մեզ և աւելի կարևոր է ուշադրութեան: Քանի՜ անգամ հաղուադէպ և բարի նպատակներն գտնելէն զկնի, փոխանակ ուրախանալու, կը ջանամք յորդր նըւաղեցնել և ասել Թէ՝ այս սովորական է ամենուն. և այնչափ սովորական, որ գտնելու անգամ հարկ չը կայ: Մեղ անգութ և Թիւր հետեւութիւն: Զը մեղանչենք, եղբարք, եւ երբ կարող չենք բացարձակապէս գովել մեր նըմանեաց միայն գործը, Թո՛ղ չը գովենք, այս արդարացի է, բայց զգուշանանք չը վիրաւորել և չը փճացնել գործողի սիրտն: Ընդհակառակն՝ ցոյց տանք գործողին, որ մեք կը ճանաչեմք և կը գնահատեմք իւր բարի կամքն. ցո՛յց տանք, որ ամենէն առաջ այն բարի կամքն է, զոր մեք կը ճանաչեմք և կը սիրեմք: Շնորհակալ լինինք գործողէն այսպիսի մի աշխարհի մէջ, ուր մեք եւս գիտեմք, որ խիստ սակաւ են բարին կամեցողներն. շնորհակալ լինինք, բարեմաղԹենք, որ բարի դիտաւորութիւն ունեցած է և բարուԹեան ցանկացած է: Խստութեամբ եւ արհամարհոտ ու դաժան դատողութեամբ չը Թառամեցնենք անձնըւիրութեան այն նորաբողբոջ և փափուկ ծաղիկն, որ սկսած է ծաղկիլ նորա ծոցին մէջ. Զը լինինք իմաստուն առանց չափու և սահմանի, չը լինինք խրատուէս և խրատարար առանց գըԹութեան և ողորմութեան: Միայն չը դատենք, այլ և սիրենք: Մշակենք քնքշութեամբ, առոգենք սիրով և բարի յօժարութեամբ, և չը վիրաւորենք այն տունկն, զոր բարեբախտաբար կը տեսնեմք սերմանուած: Յարգենք եւ պատուենք բարի դիտաւորութիւններն, առանց ծաղրելու եւ առանց չափազանցութեան: Կ՚ասեն Թէ՝ դժոխքն սալայատակուած է բարի դիտաւորութիւններով, բայց պէտք է իմանալ. որ Մարիամի դիտաւորու-

digitised by A.R.A.R.@

թեան նման չեն այդ գիտութիւններն. Մարխամի գիտութեան նման գիտութիւններն են, որով զարդարուած է երկինքն և կը ցոլայ շող 'ի շող, և երբ մեք կը յարգեմք այսպիսի գիտութիւններն, կը յարգեմք զԱստուած, որ զայն կ'օրհնէ, կը յարգեմք և զՀոգին Սուրբ, որ զայն կը ներշնչէ։

Բայց յայտնի է, երբ կը դատեմք, պէտք է 'ի հաշիւ առնունք դրից եւ կարօտութեանց զանազանութիւնն։ Աշակերտներն թերի էին այս երկու կանոնին մէջ. թերի էին առաջնոյն մէջ. երբ կ'անարգէին Մարխամի սիրոյ եւ ուրախութեան զեղմունքն, առանց նայելու, որ կարող չէ նա իրենց պէս ամեն տեղ ուղեկցիլ և հետեւիլ Յիսուսին, վասն զի մի տկար կին էր, և միայն հեռուէն կը վայելէր նորա աստուածային ներկայութիւնն։ Թերի էին աշակերտներն երկրորդին մէջ. երբ կամէին մի կնոջ փափուկ և եռանդոտ սիրտն այն սահմանին մէջ ամփոփել, ուր ամփոփուած էին իրենց յարգն ու եռանդն առ Յիսուս։ Կան այնպիսի բնաւորութիւններ, եւ բոլոր կենաց մէջ կան այնպիսի վայրկեաններ, որոց վերայ պէտք է յատուկ ուշադրութիւն դարձնել։ Պէտք է այնպէս առնել, որ Աստուծմէ մեզ պարգեւուած ամեն հոգեւոր կարողութիւններն գոհ լինին։ Ինչպէս որ անիրաւութիւն է եռանդն արգելուլն, նոյնպէս անմտութիւն է եռանդին հրամայելն, կամ զայն սահմանի տակ դնելն։ Անհնարին է բարեպաշտ հոգւոյն սահման դնել և հրամայել թէ միմիայն այս եղանակաւ պէտք է պատուես և պաշտես զայն, զոր կը սիրես։ Ամեն հոգիներու խորոց մէջ կայ նաեւ այնպիսի մի կարօտութիւն, որ ոչ թէ կանոնաւորուելու, այլ ծառայելու կը ձգտի, կարօտութիւն, որ երբեմն մեզմէն դուրս կը ցատկի և կը ջանայ միացնել զմեզ մեր պաշտած առարկային հետ, աւելի զգալի եւ աւելի անմիջական կերպիւ, քան թէ պարզ հնազանդութեամբ։

Ո՛չ հնազանդութիւն է այս և ո՛չ պարտաւորութիւն, ոչ կարես հրամայել և ոչ կարես սահմանել։ Այս է հոգւոյ բուռն զօրութիւնն։ Այն բուռն յուզումն, այն եռանդեան շարժումն, որ 'ի վեր կը բարձրացնէ զհոգին իւր սովորական տպաւորութիւններէն և կը տայ հոգւոյն զգացումն և ճաշակ աստուածութեան, այն յուզումն կը կազդուրէ, կը զօրացնէ զհոգին և հնազանդութիւնն ու պարտաւորութիւնն աւելի քաղցր եւ աւելի սիրելի կը կացուցանէ նորա համար։ Պէտք է խմանալ, որ ամեն բան՝ ինչ որ մեզ գեղեցիկ կ'երեւի, միշտ բարի չէ. բայց Աստուած կամեցած է, որ ամեն բան, ինչ որ բարի է, գեղեցիկ լինի. և արդէն բարին և գեղեցիկն 'ի սկզբան մի և նոյն անունն ունէին, վասն զի գեղեցիկն թէեւ միշտ բարի չէ, բայց բարին միշտ գեղեցիկ է։ Գեղեցկութիւնն Աստուածութեան մի մասն և մի ձեւն է։ Ով որ կը տարակուսի այս մասին, թող կարդայ Սուրբ Գիրքն, յորում Աստուածութիւնն ու գեղեցկութիւնն այնչափ սերտիւ միացած են իրարու հետ, որ անհնարին է իրարմէ բաժնել. և ամենէն վսեմ ատացուածներն ու խրատներն արտայայտուած են ամենէն վսեմ և ամենէն գեղեցիկ լեզուաւ։ Հոգեկան եռանդն դատապարտելէն առաջ, թող կարդան Ս. Գիրքն, որ լի է եռանդեամբ, որ զեղուն է բուռն զգացմանց յորդութեամբ, ուր կը տեսնեն մարգարէից սիրտն "Որ կ'եռայ վսեմ խօսքեր արտասանելու համար"։ Բախանդակ Ա-

digitised by A.R.A.R.@

տուածաշունչն մի անուշահոտութեան ամանն է, որոյ անմահական բուրմունքներն կը բարձրանան, կը ծաւալին դարուց 'ի դարս մինչեւ յաթոռ Գառին Աստուծոյ։ Բովանդակ Աստուածաշունչն մի վսեմական երգոց դաշնակաւորութիւն է, որոյ քաղցրաձայն և միաբանական գեղգեղանքներն ներշնչուած են Աստուծմէ, և են իբրեւ մի. մերթ ուրախական, մերթ սրտմտական, մերթ մեղմ և մերթ յաղթական, նախերգանք երկնից յաւիտենական դաշնակաւոր երգասացութեան։ Ահա, եթէ Հոգին Սուրբ տակաւին կը կազմէ բարեպաշտ հոգիներու մէջ երգոց նման հառաչանքներ, թողէք, որ նոյն հառաչանքներն բարձրանան դէպ 'ի երկինք իրենց բովանդակ դաշնակաւորութեամբ։ Դուք թողէք Մարիամին, որ իւր անուշահոտութեան ամանն բեկանէ. ահա, քանի քանի Մարիամի նման վառուած բարեպաշտներ կան, որ ամանն ունին՝ բեկանելու և անուշահոտութիւն՝ ծաւալելու։

Կրօնն. որ մի առաքինութիւն է, թողէք, որ նոյնպէս մի երգ լինի, երբ Աստուած կամի։ Ապագային աւանդեցէք զայն, որուն վերայ կը զարմանաք անցեալին մէջ։ Քրիստոնէութիւնն, առաջին դարուց մէջ, գոհ չէր լինիր միայն մարդոյ կենաց մէջ հոսիլ և ընթանալ իբրեւ գետ իւր տաշտին մէջ. այլ կը յորդէր, դուրս կը ելլայր մարդոյ սրտէն և հանճարէն և երկիրն կը ծածկուէր աքանչելիքներով։ Աշխարհն չէր զղջար, և չէր տրտմիր որ ճշմարտութիւնն շքեղութեամբ կը փայլի և մեծամեծ ճշմարտութիւններ՝ պարզ և վսեմ առակներով կը բացատրուին։ Աշխարհն կը տեսնէր, որ ամէն ձեւերով կ'ուզին, կը բողոքին այնպիսի հրաշալիքներ, որոյ վերայ բնական մարդն երբէք դաղափար ունեցած չէր։ Կրօնն կարող է ծնանիլ այժմ և առ յապայն նոյնպիսի հրաշալիքներ. վասն զի ոչ ճշմարտութիւնն եւ ոչ հոգին չեն սպառիր երբէք։

Փութանք ուրեմն, եղբարք, վերջին և ամենակարեւոր դասն բացատրելու։ Բարի դիտաւորութիւնն, որ ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ սէր, անտարակոյս կարող է սխալիլ երբեմն. բայց չը սխալիր միշտ և յաւիտեան։ Այն աստուածային հուրն, զոր Հոգին Սուրբ կը վառէ, այն աստուածային հրոյն մէջ լոյսն անբաժանէ ջերմութենէն, և մեք ամէն կերպիւ պարտաւորուած ենք խոստովանիլ, թէ ով որ կամի Աստուծոյ կամքը կատարել, նա կարող է ճանաչել ոչ թէ միայն Աւետարանի յայտնած հիմնական ճշմարտութիւնն, այլ ամէն ճշմարտութիւններ, որոնք կենաց մէջ և պաշտաման մէջ կուտան հիմնական ճշմարտութեան ձեւ մարմին և բացատրութիւն։ Մեր սիրելու ժամանակն իսկ մենք կարող ենք սխալիլ շատ բաներու մէջ և կարող ենք սխալիլ ընդ երկար, բայց սակայն սէրն լոյս է, սէրն միշտ կը ձգտի առ լոյսն։ Ի՞նչպէս կարելի է սիրել զՅիսուս Քրիստոս և միայն բաւականանալ անուշահոտութիւն ծաւալելով նորա գլխոյն կամ նորա սեղաններուն վերայ։ Ի՞նչպէս կարելի է սիրել զՅիսուս Քրիստոս և արհամարհել այն գործերն, զոր նա տուած է գործելու, կամ գործել զայնս այլ եղանակաւ և այլ իմաստով։ Ի՞նչպէս կարելի է սիրել զՅիսուս Քրիստոս և մոռանալ աղքատներն, զորս յանձնած է նա մեզ իբրեւ իրեն ներկայացուցիչներ. անհնարին է այսպէս առնել. վասն զի այնուհետեւ կասկածի կ'ենթարկուի դիտաւորութեան անարատութիւնը, երբ հետեւութիւններն համապատասխան չեն. թէ՛ մարդկութեան եւ թէ՛ իւրաքանչիւր

digitised by A.R.A.R.@

մարդոյ ընթացքն դէպ 'ի ճշմարտութիւնն յամր է, և քրտնաջան, բայց միշտ առաջնոյ։ — Քրիստոնէութիւնն այս յատկութիւնն ու անկողոպտելի իրաւունքն ունի, որ նորա անկեղծ աշակերտներն, որոնք ծարաւի են ճշմարտութեան, որոնք հետամուտ են ճշմարտութեան, երբ ըմբռնեն նոյն ճըշմարտութիւնն՝ կը հետեւին բոլոր չափու իրենց քրիստոնէութեան. Այնպիսի սխալմունքներ կամ՝ մոլորութիւններ կան, որոնք անկարելի են։ Տարակոյս չկայ, որ Մարիամ՝ կարող չէր, իւր Տիրոջ հեռանալէն զկնի, մոռանալ աղքատներն, որոնք իրեն հետ էին, և նոյն իսկ իւր Տէրն իրեն հետ էր յանձն աղքատաց։ Մարիամ իւր առ Փրկիչն ունեցած սիրոյն ոչ միայն կարող չէր աղքատներն մոռանալ, այլ ընդ հակառակն որչափ աւելի կը սիրէր զՅիսուս, այնչափ աւելի եւս կը սիրէր զաղքատս։ Այն օրէն տեսաւ Մարիամ զՅիսուս յանձն իւրաքանչիւր աղքատաց։ Այն օէն աղքատներն սիրելի և պաշտելի եղան, իբրեւ առարկայ աստուածային մարդասիրութեան և իբրեւ կենդանի պատկերներ իւր Փրկչին, զոր կը սիրէր, զոր կը պաշտէր, զոր կ'ողբար և արտասուօք ոտքերն կը թանայր։ Մարիամ ամէն աղքատի մէջ տեսաւ այն Փրկիչն, որ տեղ մի չ'ունէր իւր գլուխն դնելու համար. տեսաւ ամէն պանդխտի մէջ այն երկնաւոր Հիւրն, զոր իւրեններն անգամ՝ չ'ընդունեցին. տեսաւ ամէն տառապելոց և զրկելոց մէջ այն Արդարն, զոր աշխարհի անիրաւութիւնն անարգեց և դատապարտեց։ Վերջապէս կարող չէր Մարիամ թշուառ մեղաւոր մի տեսնել, առանց յիշելու այն մարդասէր Տէրն, որ մեղս արար վասն մեր, զի մեք եղիցուք նովաւ արդարացեալք։ Ամէն դժբախտ, ամէն հալածեալ կը ներկայացնէր Մարիամի աչքին՝ հեզ, դատապարտեալ և փշակիր Յիսուսի պատկերն։ Եւ մի թէ ինչ որ մեք Մարիամի համար կը խօսինք ճշմարիտ չէ՞ նոյնպէս ամէն ճշմարիտ քրիստոնէից համար։ Յիսուս Քրիստոս այն նշանաւոր խօսքերն ասելով. "Զաղքատս յամենայն ժամ ընդ ձեզ ունիք" յաւիտեան աւանդած, յանձնած էր այն թշուառներն, այն աղքատներն, որոնք Յիսուսի Քրիստոսի նմանութեան փառքն ունին, զոր չէր կարելի իրենցմէն բառնալ։ Աղքատն Յիսուս աղքատներն եւ դժբախտներն ժառանգութիւն կտակեց քրիստոնէից. եւ ո՞չ ապաքէն ամէն ժամանակ եւ ամէն երկիրներու մէջ ճշմարիտ քրիստոնէից սիրոյն միշտ առաջնոյ պատասխան եղած է դժբախտները և աղքատները։

Աւելի յառաջ երթանք և աւելի պարզենք։ Արդէն յարգել զՅիսուս Քրիստոս յանձն աղքատաց, կը նշանակէ ծառայել նմա բոլոր արժանեօքն. բայց պէտք է չ'մոռնալ աղքատաց բարիք առնելու ժամանակ։ Այս մասին կ'ասեն թէ միայն մարդասիրութիւնն բաւական չէ։ Բարերարութիւնն մի բաղադրեալ գործողութիւն է, մի դժուարին արուեստ, որոյ ըսկզբունքներն և քանի մի տարերքն կարող է աւելի լաւ իմանալ մի անկարեկից, բայց լուսաւորեալ մարդ, քան թէ մի պարզապէս մարդասէր մարդ. Բայց գիտենք թէ մարդասիրութեան փորձ, գիտութիւն եւ հանճար պէտք են, ինչ կը հետեւի այս տեղէն 'ի վնաս մարդասիրութեան։ Միթէ մարդասիրութիւնն ինքնին գիտութիւն, փորձ և հանճար է։ Միթէ բաւական չէ՞, որ մարդասիրութիւնն արդէն մարդասիրութիւն է. Եւ երբ մարդասէրն իւր բարերարելու ջերմ եռանդին մէջ

digitised by A.R.A.R.@

օժանդակ ունի գիտութիւնն, փորձն և հանճարն, այն բնական օգնականներն, միթէ դարձեալ զայն չ'գործէր, ինչ որ պարտ էր գործել։ Միթէ շատ չ'գործէր։ Ի հարկ է աւելի կը գործէ։ Մարդասիրութիւնն սիրան չը բանար առանց միտքն բանալու։ Մարդասիրութիւնն հոգին շահելու համար աւելի ուշադիր կը լինի և գեղեցիկ գիւտեր կը գտնէ։ Նիւթական և բարոյական կարողութիւններն խորին ուշադրութեան կ'առնու, իրար հետ կը միացնէ իւր մտածութեան մէջ, եւ այնպէս կը տրամադրէ, որ նիւթական կարողութիւններն լցուցանելով՝ չը վնասէ բարոյականին, այլ երկուսն եւս միասին բաւականացնէ։ Մարդասիրութիւնն ունի իւր յատուկ արուեստն, իւր յատուկ հանճարն, որով շատ անգամ կը զարմացնէ և կը գերազանցէ ամենէն յաջողակ և ամենէն հնարագէտ ճարտարներն։ Մարդասիրութիւնն ինքնին թերեւս աւելի բան գտած է քան թէ գիտութիւնն, աւելի բան գուշակած է քան թէ հանճարն։ Ինչպէս ամէն խորին զգացումներ, նոյնպէս եւ մարդասիրութիւնն կը բեղմնաւորէ մարդոյ խմացականութիւնն։ Մարդասիրութիւնն չուսուցանէր ամէն բան, բայց քանի քանի բաներ կան, զորս անհնարին է ուսանիլ առանց մարդասիրութեան։

Ինչ որ խօսինք, ինչ եզրակաց որ բացատրենք, եղբայրք, այս յայտնի է, որ սէրն է ճշմարիտ բարին, միայնակ բացարձակ բարին, միայնակ յաւիտենական բարին։ Այնպէս՝ որ եթէ մարդասիրութեամբ իսկ ցանկանք մեք, որ բարեգործութիւն անելու արուեստն կատարելագործուի և միշտ աւելի յառաջէ, պէտք է փափագինք յաւէտ, որ սէրն կատարելագործուի, զբաղեայ և պահպանուի։ Եթէ առանց սիրոյ տեսնէինք, որ աղքատաց և տառապելոց վիշտերն կը սփոփին և վիճակն կը բարւոքի, դարձեալ պարտաւորէինք գոհանալ զԱստուծոյ, որ միշտ կը գթայ մարդկային ցեղին վերայ և միշտ անուշահոտ բաղասան կը հեղու վիրքերու վերայ, որով վիրաւորեցաւ մեզ համար։ Բայց ամենէն աւելի պիտի գոհանանք, ամենէն առաջ պիտի խնդրենք, որ բազմացնէ նա երկրիս վերայ ամէն մարդոյ սրտի մէջ այն փրկարար մարդասիրութիւնն, որ է սկիզբն և հիմն կենաց երջանկութեան, որ է ճշմարտութիւն և գեղեցկութիւն մարդկային էութեան։ Վասն զի ինչ բանի կը ծառայէին սփոփանքն և նաև ամենն թշուառութեանց բարձումն, եթէ ամենէն մեծ թշուառութիւնն չը ջնջուէր, եթէ այսչափ ծոմութեանց մէջ տակաւին աղքատ մնար մարդոյ սիրտն և միշտ չքաւոր 'ի սիրոյ։

Ահա, լաւ հասկացէք Աստուծոյ նախախնամութիւնն։ Դուք կը կարծէք թէ Նա ստեղծած է զմարդասիրութիւնն յօգուտ աղքատաց, բայց իմացէք, որ Նա ստեղծած է մանաւանդ զաղքատութիւնն յօգուտ մարդասիրութեան։ Միթէ կարող չէր Նախախնամութիւնն այնպէս անել, որ բնաւ աղքատներ չը գտնուէին, բայց Նախախնամութիւնն այսպէս չը կամեցաւ և այսպէս չը խոստացաւ, այլ ընդհակառակն խոստացաւ Նա, որ աղքատներն միշտ մեզ հետ ունենանք։ Նա խոստացաւ զայն՝ հարուստներուն, խոստացաւ աղքատներուն։ Վասն զի չը կայ այնպիսի աղքատ, որ իւր ճանապարհին մէջ չը կարողանայ օգնել մի ուրիշ աղքատի։ Կան աղքատներ այն բառի սովորական նշանակութեամբ, կան աղքատներ ուրիշ եղանակաւ, կան թշուառներ մարմնով և մտքով, որոց ամենէն կարօտն և չքա-

digitised by A.R.A.R.@

ւորն իսկ կարող է դարձեալ բան մի տալ, եթէ ինքն քրիստոնեայ է։ Վասն զի այս իմաստով ամենայն միութիւնամբ կարող ենք ասել, որ մարդիկ ներին ամենեն աղքատն դարձեալ այն չափ հարուստ է, որ կարող է փոխ տալ Յուխոնեականին։ Կան աղքատներ, կան թշուառներ, ոչ թէ միայն այն պատճառաւ, որ մեղքն զմեզ թշուառացուցած է և աղքատացուցած, այլ կան նոսա աղքատներ, որպէս զի մարդասիրութիւնն միջոցներ ունենայ զարգանալու, որպէս զի չը քնանայ, չ՝ ներհէ անգործ։ Այս տեղ է ահա Աստուծոյ նախախնամութիւնն, որ կամեցած է չարիքէն բարիք ծնուցանել։ Ուրախանանք ուրեմն, որ մարդասիրութիւնն աւելի եւ աւելի կը դառնայ խոհեմ և անաեստոպիտական։ Պէ՞տք է այսպէս լինիլ։ Ուրախանանք, որ Մարիամ վաճառէ իւր իւղն և երկնքարբեր դեղեար ստանայ։ Բայց ուրախանանք յաւէտ այն զգացման համար, որ զՄարիամ կը մերձեցնէ յոտս Յիսուսի Քրիստոսի և յոտս աղքատաց։ Ուրախանանք, որ կը սիրէ Մարիամ. վասն զի առանց սիրոյ եթէ բոլոր ձեռութիւնդ վատնես աղքատաց՝ ոչ ինչ է։ Հայցենք և խնդրենք, որ քրիստոնէական մարդասիրութեան սկզբունքն, յորմէ կը ծնանին բազմաթիւ բարեգործական հաստատութիւնք, օր աւուր զօրանայ և հաստատուի Եկեղեցւոյ և աշխարհի մէջ։ Աղաչենք և աղօթենք, որպէս զի չքաւորութիւնք և չը դատապարտութիւնք օր մի տեսնել, որ կենաց շունչն հեռանալով այն մանրակրկիտ և հաշուագէտ մարդասիրութեան դրութենէն, միայն նախնի մարդասիրութեան ձեւն ու կեղեւն մնայ աշխարհի վերայ։ Աղօթենք, որպէս զի ճշմարիտ սէրն, աստուածահաճոյ սէրն, օր աւուր աւելի ոգեւորվ, աւելի կենդանանայնէ այն գործերն, որոց վերայ կը զարմանանք։ Աղօթենք մանաւանդ, որ Յիսուս Քրիստոս աւելի ճանաչուի, նորա սէրն աւելի զգացուի, նորա գործն լիովին ընդունուի և հասկացուի։ Վասն զի ապա մէջ կը կայանայ սրտերու վերակենդանութիւնն եւ աշխարհի վերանորոգութիւնն։

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ Երգիչներու վերայ շատ անգամ շատ բաներ գրուած են. բայց այնպիսի գրուածոց մէջ ամենէն նշանաւորն է բազմահմուտ գիտնական բժշկապետ Գէորգ Էմվերդեանի աշխատասիրութիւնն, որ, ԱՅԱԹ–ՆՈՎԱՅ երգչի երգոց տպագրութեամբ (Մոսկվա. 1852) և Զգայնի Երգչաց վերայ արած հաստուն խորհրդածութիւնք, անմահացուցած է ոչ միայն նոյն երգչաց, այլ և իւր անունն իսկ իւր մահէն զկնի։ Իսկ որ կարդացած է ԱՅԱԹ–ՆՈՎԱՆ, տեսած է ակներեւ, որ արժանայիշատակ Էմվերդեանն իւր մեծ պաշտօնին մէջ (վասն զի բժշկապետութենէն զատ՝ յատուկ պաշտօնատար էր Կովկասու Փոխ արքային մօտ) առաջին հայազգին եղած է, որ Հայ ժողովրդեան կեանքն ու կենցաղն, լեզուն ու պատմութիւնն նոյն իսկ ժողովրդի ծոցին մէջ որոնած է և հարցասիրած, Էրէ-ներ, Էրգիներ, Վիճակաբաղեր, Զգայնի Երգիչներու կամ Աշուղներու Երգեր

digitised by A.R.A.R.@